

**КОНСТИТУЦІЙНИЙ ПРИНЦИП РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ
В АКЦІОНЕРНОМУ ТОВАРИСТВІ**

Досліджується конституційний принцип розкриття особливої інформації акціонерним товариством про проведені загальні збори. Реалізація конституційного принципу акціонерами акціонерного товариства, зокрема міноритарними акціонерами на доступ до особливої інформації емітента. Оскільки невчасне розміщення особливої інформації емітентом про проведені загальні збори або взагалі нерозміщення такої інформації після накладення санкції або штрафу не зобов'язує емітента розмістити інформацію на електронних джерелах.

Ключові слова: міноритарний акціонер, інформація, акція, корпоративне управління, акціонерне товариство, ПАТ (Публічне акціонерне товариство), ПрАТ (Приватне акціонерне товариство), загальні збори.

Постановка проблеми. Актуальність обраної теми полягає у тому, що наслідком роздржавлення засобів виробництва стало те, що більша частина промисловості країни існує на даний час у формі акціонерних товариств. Випуск і функціонування акцій є головною особливістю, що відрізняє акціонерне товариство від інших підприємств. Ще однією особливістю є демократична організація управління справами акціонерного товариства. Акціонерне товариство є підприємством з найбільш складною управлінською структурою, що зумовлено так званою акціонерною власністю, тобто тим, що акціонерне товариство є об'єктом і суб'єктом права колективної власності акціонерів, права на частки якої, за загальним правилом, є трансфертними, можуть вільно передаватися ними іншим особам. Безпосереднє право на управління товариством акціонер реалізує на загальних зборах акціонерів. Після проведення яких емітент зобов'язаний у передбачений законом строк розмістити інформацію на відповідних інформаційних ресурсах. Проте прогалини в чинному національному законодавстві надають можливість емітенту не розмішувати таку інформацію, що позбавляє можливість акціонера здійснювати контроль за акціонерним товариством. Зокрема, така прогалина допущена у рішенні Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 03.13.2013 року № 2826 "Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів". Так, даним Положенням не передбачено розміщення інформації емітентом про проведені загальні збори після накладення Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку попередження або штрафу.

Ступінь наукової розробки проблеми. Серед дослідників, які вивчали проблеми, пов'язані з реалізацією права акціонерів на доступ до особливої інформації емітента, виділя-

ються такі вчені: Д.Ю.Брюханов, О.В.Бухвалов, Н.В.Шевченко, В.А.Чичун, В.В.Онкієнко, Д.П. Богиня, О.А. Грішнова, А.М.Колот, М.І. Саєнко.

Мета статті полягає в розгляді й аналізі нормативно-правових актів, що врегульовують організацію і порядок розміщення особливої інформації емітентом про проведені загальні збори акціонерним товариством.

Виклад основного матеріалу. Сутність акціонерних товариств первинно формулювалося як певний розвиток об'єднань осіб. Для появи і розвитку акціонерної форми юридичних осіб вимагалися певні передумови. Деякі автори вважають, що своїм виникненням акціонерні товариства зобов'язані появі колоній та розвитку міжнародної торгівлі. Іншу думку на причину появи акціонерних товариств висловили Ф. Енгельс і К. Маркс. На їхню думку, головна причина виникнення акціонерних товариств - необхідність централізації капіталу: "Світ досі залишався би без залізниць, якби доводилося чекати, поки накопичення не доведе деякі окремі капітали до таких розмірів, що вони могли б упоратися з будівництвом залізниці. Навпаки, централізація за допомогою акціонерних товариств зробила це в одну мить [1, с. 642].

Визнання акціонерних товариств як однієї з форм юридичної особи стало можливим тільки тоді, коли у держави виникла необхідність освоєння нових територій, а у приватних осіб з'явилася можливість примножити свої капітали, беручи участь у надвигідній торгівлі із заморськими територіями. Існування колонії виправдане тільки до моменту, поки вона приносить економічну вигоду, а отримання економічної вигоди – це головна мета і пряме завдання комерційних юридичних осіб. Цей збіг приватних і публічних інтересів і став причиною законодавчого визнання такої форми юридичної особи, як акціонерне товариство.

У даний час законодавство досить детально регламентує становище акціонерних товариств. Основним джерелом акціонерного права в сучасних державах є закон. Навіть в Англії та США роль прецедентів у правовому регулюванні, організації та функціонуванні акціонерних компаній незначна порівняно з роллю і значенням закону. У багатьох країнах нині діючі закони прийняті досить давно, що свідчить про те, що закон правильно і повною мірою відображає сутність цієї форми юридичної особи. Як приклад, французький закон «Про торгові товариства» від 1965, закон ФРН «Про акціонерні товариства» 1965, у Фінляндії діє закон про акціонерні товариства 1978, у Великобританії «Закон про компанії» 1985 року, а в Україні Закон «Про акціонерні товариства» від 17 вересня 2008 року, який набрав чинності 29 квітня 2009 року. Необхідно відмітити, що до прийняття спеціального Закону «Про акціонерні товариства» діяльність акціонерних товариств регулював закон «Про господарські товариства» від 1991 року.

Частина 1 статті 3 Закону України «Про акціонерні товариства» визначає, що акціонерним товариством є господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість часток однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями [2]. У статті 5, указанного вище закону, визначено типи акціонерних товариств. Залежно від здатності акцій товариства вільно обертатися (тобто змінювати власника без згоди інших акціонерів або товариства) акціонерні товариства поділяються на публічні та приватні [2]. Здатність акцій вільно обертатися не є єдиною особливістю цих типів товариств. Статус товариства як публічного або приватного відбивається на можливості залучення товариством капіталу на фондових ринках, ступені захисту прав меншитарних акціонерів товариства, стабільності відносин власності і контролю у товаристві, гнучкості інструментів корпоративного управління товариством. Акціонери не мають абсолютної свободи при виборі типу товариства, оскільки приватна форма товариств може бути використана лише для тих товариств, число акціонерів у яких не перевищує певну кількість.

Стаття 5 Закону України «Про акціонерні товариства» визначає типи акціонерних товариств. Так, акціонерні товариства за типом поділяються на публічні та приватні акціонерні товариства. Кількісний склад акціонерів приватного акціонерного товариства не може перевищувати 100 акціонерів. Публічне акціонерне то-

вариство може здійснювати публічне та приватне розміщення акцій. Приватне акціонерне товариство може здійснювати тільки приватне розміщення акцій. У разі прийняття загальними зборами приватного акціонерного товариства рішення про здійснення публічного розміщення акцій до статуту товариства вносяться відповідні зміни, у тому числі про зміну типу товариства з приватного на публічне.

Особливостями публічного акціонерного товариства є: акціонери можуть відчужувати належні їм акції без згоди інших акціонерів та товариства; товариство може здійснювати як публічне, так і приватне розміщення акцій; при публічному розміщенні акцій акціонери не мають переважного права на придбання акцій, що додатково розміщуються товариством; товариство зобов'язане пройти процедуру лістингу та залишатися у біржовому реєстрі, принаймні на одній фондовій біржі, при цьому укладання договорів купівлі-продажу акцій товариства, яке пройшло процедуру лістингу на фондовій біржі, здійснюється лише на цій фондовій біржі; річна фінансова звітність товариства підлягає обов'язковій перевірці незалежним аудитором, а також оприлюдненню (разом із аудиторським висновком); обрання членів наглядової ради і ревізійної комісії публічного товариства здійснюється виключно шляхом кумулятивного голосування; окрім питань, для вирішення яких законом вимагається кваліфікована більшість (три четвертих голосів від загальної кількості акціонерів товариства, які мають право голосу), рішення загальних зборів товариства приймаються простою більшістю голосів присутніх на зборах акціонерів. Товариство і його акціонери не мають право на свій розсуд розширювати коло питань, які вирішуються кваліфікованою більшістю, а також збільшувати число голосів, якими вирішуються інші питання.

Особливостями приватного акціонерного товариства є: максимальна кількість акціонерів становить 100 осіб; товариство може здійснювати тільки приватне розміщення акцій; статутом товариства може бути передбачено переважне право акціонерів на придбання акцій цього товариства, що пропонуються їх власником до продажу третій особі; акціонер товариства завжди має переважне право на придбання акцій додаткової емісії, в той же час акціонер публічного акціонерного товариства може бути позбавлений такого права умовами публічного розміщення акцій додаткової емісії; акції приватного акціонерного товариства не можуть купуватися та/або продаватися на фондовій біржі, за винятком про-

дажу шляхом проведення на біржі аукціону; статутом товариства може встановлюватися коло питань, вирішення яких вимагає більшої кількості голосів акціонерів, ніж проста більшість або кваліфікована більшість; обрання членів наглядової ради приватного акціонерного товариства здійснюється або за принципом представництва у складі наглядової ради представників акціонерів або шляхом кумулятивного голосування; товариство не зобов'язане розкривати свою фінансову звітність на фондовому ринку, хоча зобов'язане оприлюднювати фінансову звітність у Державному реєстрі юридичних осіб, як і будь-яка інша юридична особа, зареєстрована в Україні [2].

Незалежно від типу акціонерного товариства, воно, згідно зі статтею 32 Закону України «Про акціонерні товариства», зобов'язане щороку скликати загальні збори [2]. Загальні збори є найвищим органом товариства, що приймає найважливіші рішення щодо діяльності товариства та з інших питань, віднесених до їхньої виключної компетенції. Загальні збори, що проводяться товариством, фактично поділяються на чергові та позачергові, скликані за ініціативою товариства або акціонера.

Щороку перед керівництвом акціонерного товариства (наглядова рада або дирекція) виникає необхідність проводити річні загальні збори (до 30 квітня), організація яких потребує чимало часу і пов'язана з вирішенням безлічі організаційних питань та дотриманням формальних процедур. Скликання річних зборів товариства (як чергових, так і позачергових) часто відбувається із залученням зовнішніх консультантів, фахівців у галузі корпоративного права. Проведення зборів підпорядковане певним правилам, зокрема, що до визначення дати, розсилання повідомлень та оформлення відповідних документів тощо.

За умовами ст. 43 Закону України "Про господарські товариства", про проведення загальних зборів акціонерів держателі іменних акцій повідомляються персонально передбаченим статутом способом. Крім того, загальне повідомлення друкується в місцевій пресі за місцезнаходженням акціонерного товариства і в одному із офіційних друкованих видань Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України чи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку із зазначенням часу і місяця проведення зборів та порядку денного. Повідомлення повинно бути зроблено не менш як за 45 днів до скликання загальних зборів [6].

Відповідно до ч. 8 ст. 41 Закону України "Про господарські товариства", загальні збори визнаються правомочними, якщо в них беруть

участь акціонери, що мають відповідно до статуту товариства більше як 60 відсотків голосів [6].

Після проведення загальних зборів у акціонерного товариства виникає обов'язок розкрити особливу інформацію. Відповідно до ст. 41 Закону України "Про цінні папери і фондовий ринок", строки, порядок та форми подання особливої інформації про емітента встановлюються Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку [3].

Особлива інформація про емітента є відкритою і оприлюднюється шляхом опублікування її в одному з офіційних друкованих видань Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України або Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку і розміщення у загальнодоступній інформаційній базі даних Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про ринок цінних паперів.

Відповідно до рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 19.12.2006 року № 1591 "Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів", емітенти цінних паперів розкривають особливу інформацію відповідно до переліку, який визначено у пункті 1 глави 2 цього розділу.

Обов'язок емітента цінних паперів щодо розкриття особливої інформації виникає з дати вчинення будь-якої дії, що може вплинути на фінансово-господарський стан емітента та призвести до значної зміни вартості його цінних паперів.

Емітенти цінних паперів зобов'язані розкривати особливу інформацію у повному обсязі відповідно до вимог цього Положення (п.п. 3, 4, 5 глави 1 Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів) [4].

Згідно п. 1 глави 3 розділу II Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів), розкриття особливої інформації має здійснюватися шляхом оприлюднення у стрічці новин, опублікування в офіційному друкованому виданні та подання до Комісії.

Розкриття особливої інформації здійснюється у такі строки: у стрічці новин - протягом двох робочих днів з дати вчинення дії, але не пізніше 10.00 години третього робочого дня, після дня вчинення дії; в офіційному друкованому виданні - протягом п'яти робочих днів з дати вчинення дії; подання до Комісії - протягом десяти робочих днів з дати вчинення дії [4].

Сутність розкриття інформації про акціонерні товариства полягає у забезпеченні доступу зацікавлених осіб, у тому числі самих акціонерів, до повної, та достовірної інформації про вироб-

ничо-господарську та іншу значну діяльність підприємства у тому числі про рішення загальних зборів акціонерів.

Впровадження системи розкриття інформації про корпорації відбулось у США на початку 20 ст., а її метою була стабілізація фондового ринку. Досвід країн з розвиненими й активно функціонуючими фондовими ринками показує, що розкриття інформації є потужним інструментом впливу на діяльність підприємств і захист прав інвесторів.

Успішний розвиток будь-якого бізнесу неможливо без інвестицій. Важливо розуміти, що інвестори не будуть вкладати значні кошти в компанію, яка не має ефективної системи управління та контролю за її діяльністю. Вони хочуть бачити в компаніях, в які вони вже вклали або готові вкласти свої кошти, систему корпоративного управління, що забезпечує достатній рівень інформаційної прозорості, ясності і повноти отримання необхідної інформації у процесі прийняття корпоративних рішень і, цим дає їм додаткові гарантії.

Отже, наявність своєчасної, достовірної та вичерпної інформації про товариство є важливою умовою для здійснення акціонерами та потенційними інвесторами об'єктивної оцінки фінансово-економічного стану товариства та для прийняття ними виважених рішень щодо придбання або відчуження цінних паперів, а також голосування на загальних зборах акціонерів. Розкриття інформації про товариство – необхідна передумова довіри до товариства з боку інвесторів, сприяє залученню капіталу.

Розкриття інформації має велике значення для підвищення ефективності діяльності самого товариства, оскільки повна та достовірна інформація надає можливість керівництву об'єктивно оцінити досягнення товариства та розробити стратегію його подальшого розвитку.

Однак на практиці часто трапляються випадки, що розкриття особливої інформації взагалі не здійснюється. Невчасне розміщення інформації емітентом про проведені загальні збори або взагалі не розміщення такої інформації емітентом відбувається свідомо. Оскільки емітенту відомо про прогалину в нашому законодавстві, і йому беззаперечно відома та обставина, що у випадку несвоєчасного повідомлення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про виникнення особливої інформації наступає санкція у формі попередження або штрафу без зобов'язання розмістити таку інформацію на електронних джерелах.

Отже, емітент свідомо порушує вимоги закону, свідомо невчасно повідомляє комісію про настання особливої інформації і в подальшому не розміщує таку інформацію в електронному варіанті. Нерозміщення емітентом особливої інформації дає можливість приховати особливу інформацію, зокрема від міноритарних акціонерів. Як правило, міноритарні акціонери не можуть учасно отримати інформацію про проведені загальні збори акціонерів, що є наслідком порушення їхнього конституційного права.

Адже ні рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 19.12.2006 року № 1591 "Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів", ні рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 03.13.2013 року № 2826 "Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів" не передбачено розміщення інформації емітентом про проведені загальні збори після накладення Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку попередження або штрафу.

Висновки. Розкриття інформації та прозорість є ключовими елементами будь-якого корпоративного середовища, які забезпечують підґрунтя для прийняття відповідних рішень акціонерами, зацікавленими особами і потенційними інвесторами що до розподілу капіталу корпоративних операцій і підвищення фінансових результатів діяльності товариства та його вартості.

За результатами проведеного дослідження аналізу розкриття особливої інформації емітентом можна зробити висновок, що прогалина в чинному національному законодавстві дає можливість емітенту несвоєчасно або взагалі не розміщувати інформацію про проведені загальні збори акціонерів. Така прогалина дає латентну можливість емітенту свідомо безкарно порушувати закон. Тому, з метою превентивної функції, необхідно внести зміни до законодавства, яке регулює корпоративне право, зокрема діяльність акціонерних товариств.

Список літератури

1. К. Маркс, Ф. Энгельс Соч. т.23, с. 642.
2. Про акціонерні товариства. Закон України від 17.09.2008 року № 514-VI // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.
3. Про цінні папери та фондовий ринок. Закон України від 23.02.2006 року № 3480-IV //

[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

4. Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів

5. НКЦПФР; Рішення, Положення, Форма [...] від 03.12.2013 № 2826. – Режим доступу <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2180-13>.

6. Про господарські товариства. Закон України від 19.09.1991 № 1576-ХІІ// [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.

7. Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів

Держкомісціннихпаперів; Рішення, Положення, Форма типового документа [...] від 19.12.2006 № 1591.

8. Господарське право: Навчальний посібник Жук Л.А., Жук І.Л., Неживець О.М. – К.: Кондор, 2003. – 400 с.

9. Господарське право України: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / В.М. Гайворонський, В.П. Жушман, Н.В. Погорецька та ін.; за ред. В.М. Гайворонського та В.П. Жушмана. – Х.: Право 2005. – 384 с.

Стаття надійшла до редколегії 3 вересня 2015 року.

Рекомендована до опублікування у “Віснику” членом редколегії О.В. Щербанюк.

R.P. Shmat

Constitutional principle disclosure Information stock company

Summary

This paper examines the constitutional principle of disclosure of specific information about the joint stock company general meeting. The constitutional principle shareholders of the company, including minority shareholders access to special information of the issuer. Since not timely placement of specific information about the issuer of the General Meeting, or not placing information on the sanction or penalty shall oblige the issuer to post information on electronic sources.

Keywords: minority shareholder information, event, corporate governance, joint stock company, Company (PJSC) PJSC (Private Joint Stock Company), a general meeting.

Р.П. Шмат

Конституционный принцип раскрытия информации в акционерном обществе

Аннотация

Исследуется конституционный принцип раскрытия особой информации акционерным обществом о проведении общее собрание. Реализация конституционного принципа акционерами акционерного общества, в том числе миноритарными акционерами на доступ к особой информации эмитента. Поскольку несвоевременное размещение особой информации эмитентом о проведении общее собрание или вообще неразмещение такой информации после наложения санкции или штрафа не обязывает эмитента разместить информацию на электронных источниках.

Ключевые слова: миноритарный акционер, информация, акция, корпоративное управление, акционерное общество, ПАО (Публичное акционерное общество) ЗАО (Закрытое акционерное общество, общее собрание.